

Stölden å Ekolsunds värdshus

Det här avsnittet heter visserligen "Stölden å Ekolsunds värdshus" men det som är mest anmärkningsvärt här är personbeskrivningen av den åtalade. Det är en mycket tydlig redogörelse av vilka förutsättningar som fanns, eller rättare sagt, som inte fanns för de barn som hade en oturlig start i livet.

Huvudpersonen här är den åtalade Gustaf Rehnqvist. Protokollet från domstols-förhandlingen vid Trögds Härads tingsrätt vid sommaringet 1857, består nästan till hälften av en beskrivning av Gustafs tidigare levnadsförhållanden. Han är vid det här tillfället 33 år gammal. Den andra hälften av protokollet beskriver stölden, vittnesförhören och utslaget.

Det är en sorglig läsning av Gustafs uppväxt, men vi tar det från början. Det är Gustaf själv som berättar sin levnadshistoria. Han föddes 1824 i Segelsberga by i Björskogs socken i Västmanland där pappan, Carl Eric Rehnqvist, var smed. Föräldrarna avled dock med ett halvårs mellanrum, när Gustaf endast var fem år gammal. Pappan beskrivs som en "snäll smed, men mycket begiven på starka drycker, efterlemnar 4 söner i stor fattigdom". Gustaf och hans tre bröder fick flytta till olika familjer och Gustaf togs emot som fosterbarn hos skomakare Wallin i samma socken. I den familjen blev han kvar i endast två år och därefter flyttades han till skomakaren Pettersson, också han boende i Björskog.

Hos Petterssons blev han kvar i sex år. Då var Gustaf tretton år. Han blev då anställd som lärling hos smeden Westerberg i Eskilstuna. Tyvärr avled Westerberg ett och ett halvt år senare och Gustaf blev på nytt tvungen att flytta. Utan tjänst och utan någonstans att bo beger sig Gustaf till Västerås där han nästan omedelbart i mars månad 1838 blir anhållen såsom "försvarslös". Landshövdingeämbetet förpassade Gustaf till Långholmen där han vistas i sex år. Han överförs sedan till Rindö vid Vaxholm och hålls där i förvar under två år. Nu blir han frigiven vid 22 års ålder och har alltså avtjänat åtta års straff för "lösdriveri", det vill säga brottet att sakna arbete och stadigvarande bostad!

Vid frigivningen så får Gustaf ett "pass", dvs en flyttsedel för att bege sig till Västerås. Genom innehavet av ett "pass" så riskerar han inte att under tiden han tar sig från Rindö till Västerås åter bli arresterad som lösdrivare. Men eftersom han inte hade vare sig ordnad bostad eller arbete i Västerås så blir han där på nytt anhållen för lösdriveri och tillbakaskickad till Rindö och blir kvar där under ytterligare två år. Och vad händer efter dessa två år? Jo, han blev frigiven med "pass" till Västerås. Gustaf är nu 24 år och har tillbringat de senaste tio åren på anstalt. Han blir återigen frigiven utan andra tillgångar än de kläder han har på kroppen. Fortfarande inget arbete och ingen bostad.

På väg från Rindö efter den senaste frigivningen begår han en stöld i Stockholm och blir omedelbart häktad och dömd till 28 dygns fängelse på vatten och bröd. Efter att ha avtjänat även dessa dagar så blir han transporterad till Västerås och försatt på fri fot. Han beger sig till Eskilstuna där han efter några månader begår en mindre stöld och dömdes till sju dagars fängelse. När han kommer ut därifrån beger han sig tillbaka till Västerås där han dömdes för en ny stöld till tre par spö och tre års fästning på Långholmen.

När han efter tre år blir frigiven från Långholmen, har Gustaf hunnit bli 29 år. Vad har han fått med sig när han kommer ut från Långholmen? Jo, ett "pass" till Västerås, där han omedelbart anhålls som "försvarslös" och skickas till Rindön. Det verkade ha varit någon slags praxis att hamnar man på Rindön så blir man kvar i två år, varken mer eller mindre. Så är det för Gustaf även den här gången som är hans tredje vistelse där. Och vad som händer när han blir frigiven efter dessa år kan vi också lätt räkna ut. Han får ett "pass" till Västerås.

På något vis lyckas han den här gången undgå att bli anhållen som lösdrivare. Han blev skriven i Badelunda socken och försörjer sig som kringvandrande skomakare i Västmanland och Uppland.

Detta är bakgrunden till händelsen som ägde rum på Ekolsunds värdshus. Gustaf har varit fri i nästan ett år när han, enligt vad han själv berättar inför tinget, på Pingstaftonen 1857 lämnat Västerås för att gående bege sig till Stockholm. På kvällen kom han till Enköping och tog in på en krog som låg vid torget. Där träffade han en man som kallade sig Östlund och hade sagt sig vara på väg till Sigtuna. Gustaf hade aldrig sett Östlund tidigare men de bestämde sig för att göra sällskap när de nästa morgon lämnade Enköping och gick stora landsvägen mot Ekolsund dit de kom framåt kvällen.

Östlund hade stannat på vägen utanför den byggnad som förut varit värdshus och sagt till Gustaf att han skulle gå in och försöka köpa sig något att dricka och bett Gustaf att långsamt fortsätta vägen framåt. Gustaf hade gjort som han blev tillsagd. Han gick genom allén fram till posthuset då Östlund hunnit ikapp honom och sagt att han hade stulit, utan att tala om vad han hade stulit. Östlund hade också sagt att de skulle skynda sig därifrån. Det var vid det tillfället ännu ingen som förföljde dem utan de sprang i omkring tio minuter uppåt den norr om vägen belägna skogen. Då hade de sett att några följde efter dem. Östlund hade gömt sig bakom en gårdesgård men Gustaf fortsatte att springa. Han blev dock ikappsprungen och fasttagen.

Gustaf försäkrade att stölden inte var någon överenskommelse mellan Östlund och honom och att han inte visste annat än att Östlund begivit sig till huset för att köpa något att dricka.

Skomakaren Anders Ådin som bodde på övervåningen i det som tidigare var värdshus vid Ekolsund, berättade att han gått hemifrån på Pingstafonskvällen den 31 maj. Han hade låst dörren och varit bort knappt en timme när han kom tillbaka omkring halv nio på kvällen. När han öppnade dörren hörde han tunga steg i inifrån huset och när han kom in såg han tjuven stå i trappan och hade fullt med tjuvgods i händerna. Det var framför allt kläder och mat samt ett fickur av franskt guld. När tjuven upptäckte Ådin kastade han alla sakerna ifrån sig och försvann ut samma väg som han hade kommit in, det vill säga genom det nordvästra fönstret på husets gavel. Tjuven försvann bort genom Djurgården i riktning mot Hårby förföljd av Ådin och brandvakten Lars Olsson, men Ådin hade snart givit upp och i stället sprungit upp till slottet och begärt hjälp. En av drängarna hade då sprungit ner i allén, förbi posthuset och tillsammans med några andra personer lyckats gripa Rehnqvist. Ådin kände nu igen Rehnqvist som den man som stått på landsvägen intill stallbyggnaden på kvällen just innan Ådin kommit tillbaka till sin bostad.

Gustaf fick frågan varför han försökt att fly trots att han enligt vad han själv sa var alldeles oskyldig till stölden. Gustaf svarade, att eftersom han själv flera gånger varit åtalad och straffad för stöld trodde han att om han skulle bli gripen skulle han inte kunna undgå att bli misstänkt för att vara inblandad. I synnerhet som han nu också saknade "pass".

Ett antal vittnen hördes, förutom brandvakten Lars Olofsson, även fåraherden Johan Westergren och drängen Johan Sundqvist båda från Ekolsund, samt drängen Johan Jansson vid Segersta. De bekräftade att det varit två okända personer som sprungit vägen genom allén fram mot bron, men ingen av vittnena kunde säga om det var Rehnqvist eller någon annan som hade klättrat ut genom fönstret vid flykten.

Rätten beslutar, att trots att det är högst sannolikt att Rehnqvist i förväg haft kännedom om och även varit med i planeringen av stölden, att Rehnqvist inte mot sitt nekande, kan fällas till ansvar i målet. Genom att han dock saknar "pass" överlämnas han såsom försvarslös till Konungens Befallningshavande i Länet för återförpassning till länshäktet.